

ALICJA MATCZUK
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
UMCS w Lublinie
e-mail: alicjamaczuk@tlen.pl

ARTUR ZNAJOMSKI
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
UMCS w Lublinie
e-mail: artur.znajomski@poczta.umcs.lublin.pl

BIBLIOGRAFIA LOKALNA W POLSCE – WOKÓŁ TERMINU I POJĘCIA

Dr hab. Alicja Matczuk pracuje w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UMCS w Lublinie. Jej zainteresowania badawcze skupiają się na historii, teorii i metodyce polskich bibliografii specjalnych, w szczególności bibliografii dziedzinowej i regionalnej. Ważniejsze publikacje: *Polskie bibliografie nauk humanistyczno-społecznych do roku 1989. Historia i metodyka* (Lublin, 2014), *Rozwój metodyczny polskich bibliografii historycznych regionalnych* (1994). Bibliografia specjalna. Historia i zakres pojęcia. W: *Bibliografia: teoria, praktyka, dydaktyka*. Red. J. Woźniak-Kaspepek, M. Ochmański (Warszawa, 2009). Jest autorką, współautorką

i redaktorką wielu opracowań bibliograficznych, m.in. *Bibliografii publikacji pracowników Zakładu Nauk Pomocniczych Historii i Bibliotekoznawstwa UMCS i wykazu prac habilitacyjnych, doktorskich i magisterskich wykonanych w latach 1977-2003*. (Lublin, 2007), *Bibliografii miasta Stalowej Woli za lata 1989-2012* (współaut. Bernadeta Burdzy, Stalowa Wola, 2012), *Bibliografii publikacji pracowników Państwowego Muzeum na Majdanku* (współaut. Tomasz Kranz, Lublin, 2004).

Dr Artur Znajomski pracuje w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UMCS w Lublinie. Główny nurt jego zainteresowań badawczych to zagadnienia bibliografii osobowych i bibliografii lokalnych w Polsce. Ważniejsze publikacje: *Bibliografie osobowe historyków polskich* (Lublin, 2004), *Bibliografie zespołów osobowych – instytucji, stan i potrzeby*.

W: *Bibliografia: teoria, praktyka, dydaktyka*. Red. J. Woźniak-Kaspe-
rek, M. Ochmański (Warszawa, 2009); Wpływ lwowskiego środowiska historycznego na rozwój metodyki bibliografii osobowej do roku 1939. W: *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* T. 5. Red. J. Maternicki i L. Zaszkiłniak (Rzeszów, 2007); Bibliografie specjalne – tendencje rozwoju na przykładzie bibliografii osobowych. W: *Piąta Ogólnokrajowa Narada Bibliografów* (Warszawa, 2004); The state of local bibliographies in Poland after World War II. W: *Around the Book the Library and Information*. Ed. M. Juda (et al.) (Lublin, 2014). Jest autorem i współautorem

szeregu opracowań bibliograficznych, m.in. Bibliografii publikacji prof. dr hab. Barbary Trelińskiej za lata 1973-2012. W: *Między tekstem a znakiem* (Warszawa, 2013), współredaktorem *Bibliografii miasta Świdnika do roku 2003* (Świdnik, 2004).

SŁOWA KLUCZOWE: Bibliografia lokalna – terminologia, teoria.

ABSTRAKT: Tezy/cel artykułu – Głównym celem artykułu jest przedstawienie problemu kształtowania się i rozwoju pojęcia i terminu bibliografia lokalna na gruncie polskim. Zaprezentowano fazy rozwojowe pojęcia bibliografii lokalnej do 1989 r. oraz zmianę podejścia do terminu bibliografia lokalna po tym roku. **Metody badań** – Zastosowano metodę krytyki i analizy polskiego i obcego piśmiennictwa bibliologicznego. **Wyniki i wnioski** – Termin „bibliografia lokalna” pojawił się na gruncie polskim przed I wojną światową. Upowszechnił się w dwudziestoleciu międzywojennym. Został sprecyzowany w okresie powojennym. Po 1989 r. zniknął z polskiej terminologii bibliograficznej, ponieważ został zastąpiony terminem „bibliografia terytorialna”. Nowe pojęcie nie zostało zaakceptowane przez większość bibliografów-praktyków i środowisko polskich bibliologów. Trzeba przywrócić termin „bibliografia lokalna” w jego tradycyjnym rozumieniu.

UWAGI WSTĘPNE

Wśród licznych rodzajów i typów bibliografii, bibliografie lokalne zajmują bez wątpienia ważne miejsce w systemie bibliograficznym. Ich zadaniem jest nie tylko dokumentacja produkcji wydawniczej określonej miejscowości i zestawienie piśmiennictwa na jej temat, ale też budowanie patriotyzmu, poczucia dumy i przywiązania do swojej „małej ojczyzny” oraz upowszechnianie wiedzy na jej temat, a także popularyzacja i promocja. Są swego rodzaju wizytówką poszczególnych miejscowości, pokazując ich osiągnięcia w każdej niemal dziedzinie działalności. Stanowią również wartościowe źródło informacji dla badaczy różnych aspektów życia społeczności lokalnych, a rejestrując tytuły lokalnej prasy i czasopism oraz rozpisując ich zawartość, stają się komplementarne wobec bibliografii regionalnej oraz bibliografii narodowej.

Problematyka bibliografii lokalnych w polskim piśmiennictwie bibliologicznym była i jest tematem rzadko podejmowanym. Zazwyczaj pojawia

się na marginesie omawiania zagadnień bibliografii regionalnej. Toteż przeważnie problemy historii, teorii i metodyki obu typów bibliografii omawiane są łącznie. W dorobku polskiej teorii i metodyki bibliografii lokalnych swoją obecność w okresie międzywojennym zaznaczył Waław Olszewicz, po II wojnie światowej: Helena Hleb-Koszańska, Maria Dembowska, Barbara Eychler, Anna Zajewska. W stosunkowo niedawnej przeszłości problematyka polskiej bibliografii lokalnej stała się przedmiotem badań Artura Znajomskiego (Znajomski, 2004, s. 609-623; Znajomski, 2014, s. 283-304).

Bibliografie lokalne posiadają niezwykle bogatą i wielowiekową tradycję. Za najstarszą tego typu bibliografię uważa się wydrukowane w 1558 r. dzieło Bernarda Scardeoni *De antiquitate urbis Patavii et claris civibus patavinis* (Wenecja, 1558) (Besterman, 1950, s. 70; Balsamo, 1990, s. 75). W ślad za tym dziełem pojawiły się spisy poświęcone Florencji, Umbrii, Rzymowi, Bolonii, Piemontowi. Głównie były to bibliografie podmiotowe, rejestrujące twórczość miejscowych autorów lub wytwory typografii danego miasta (Żbikowska-Migoń, 1999, s. 12). Tworzenie bibliografii lokalnych na szerszą skalę rozpoczęło się w drugiej połowie XIX w, zwłaszcza w Europie Zachodniej, w następstwie rozwoju regionalizmu. Prym wiodły w tym zakresie Niemcy, Francja, Włochy i Szwajcaria¹.

W Polsce bibliografie lokalne pojawiać się zaczęły na przełomie XVII i XVIII w. Najstarszą ich reprezentację stanowią słowniki biobibliograficzne poświęcone uczonym, literatom i duchownym poszczególnych miast. Według Cecylii Z. Gałczyńskiej, pierwszym tego typu opracowaniem jest dzieło Józefa Bartłomieja Zimorowicza *Viri illustres Civitatis Leopoliensis*, wydrukowane w 1671 r. we Lwowie (Gałczyńska, 1991, s. 169). Uczni Gdańska otrzymali swoją biobibliografię opracowaną przez Efraima Praetoriusa (1713)², Torunia – za sprawą G. Centnera (1763)³. O skali tego zjawiska może świadczyć fakt, że tylko dla Śląska w XVIII w. opublikowano co najmniej 14 opracowań bibliograficznych dotyczących zbiorowości lokalnych (Herden, 1997, s. 43-72). Właściwy rozwój bibliografii lokalnych nastąpił w XIX w. Początkowo były to głównie bibliografie podmiotowe, nieco później pojawiły się spisy o charakterze przedmiotowym, które z czasem liczniej były reprezentowane. Za pierwszą poważniejszą pracę bibliograficzną o charakterze lokalnym można uznać *Bibliografię druków wileńskich* Józefa Ignacego Kraszewskiego, wydrukowaną w 1842 r. w czwartym tomie jego monografii *Wilno od początków jego do roku 1750* (Kraszewski, 1842,

¹ Dostrzegł to już Karol Estreicher, który stwierdzał w swych wykładach z bibliografii w 1865 r.: „Włosi mogą pochwalić się pracami, które stawiają w czwartym rzędzie po Francji, Niemczech i Anglii. Pod względem ogólnej bibliografii ustala działalność, za to uprawa ojczystej utrzymuje się. Prawie każde większe miasto ma swoje literacko-historyczne bio i bibliografie. Stąd Włochy tworzą we względnie bibliograficznym obraz osobliwy indywidualizowany” (zob. Biernacka, 1989, s. 85).

² E. Praetorius: *Athenae Gedanenses*. Gdańsk 1713 (zob. Żbikowska-Migoń, 1995/1996, s. 38-39).

³ G. Centner: *Gehrte and gelehrte Thorner*. Thorn 1763.

s. 315-365). Zawiera ona wykaz druków wytłoczonych przez oficyny wileńskie w latach 1522-1799. Natomiast pierwszą bieżącą bibliografię lokalną zawdzięczamy Adamowi Honoremu Kirkorowi. Jest to *Bibliografia wileńska*, drukowana co kilka numerów na łamach „Kuriera Wileńskiego” w latach 1860-1862. Bibliografie lokalne stały się w następnych latach coraz powszechniejsze. Ich rozkwit nastąpił w okresie międzywojennym i powojennym (Znajomski, 2014, s. 283-288).

W KRĘGU TERMINU I POJĘCIA BIBLIOGRAFIA LOKALNA

Zainteresowanie problematyką bibliografii lokalnej, poprzedzone okresem rozwiniętej praktyki bibliograficznej, przypada na koniec XIX wieku. Termin „bibliografia lokalna” odnajdujemy np. w dziele *Bibliotheca bibliographica Italica* Giuseppe Ottina i Giuseppe Fumagalliego (Roma, 1889) w nazwie działu *Bibliografie locali*, co świadczy o tym, że w tym okresie wykształcone było już pojęcie bibliografii lokalnej jako odrębnego typu bibliografii specjalnej. Do kategorii „locali” autorzy zaliczyli bibliografie regionalne i lokalne przedmiotowe, natomiast do działu *Bibliografie regionali di scrittori italiani* bibliografie regionalne podmiotowe. Ale już w dziele Fumagalliego *La bibliografia* (Roma, 1923) dział rejestrujący bibliografie regionalne i lokalne przedmiotowe nosił nazwę *Bibliografie regionali, locali*, a spisy podzielone zostały na dwa oddzielne szeregi: bibliografie regionalne oraz bibliografie lokalne (Sawoniak, 1971, s. 145).

Chociaż bibliografia lokalna ma za sobą kilkuwiekową historię, jej terminologia jest niezwykle skomplikowana. Wielość terminów, pod jakimi tego typu spisy bibliograficzne występują w różnych krajach, towarzyszy ich wieloznaczność, wynikająca nie tylko z różnic językowych. Pewne zamieszanie terminologiczne powoduje nieostrość i niejednoznaczność określeń stosowanych na oznaczenie „aspektu przestrzennego”, obszarów objętych zasięgiem i zakresem bibliografii lokalnej.

W piśmiennictwie angielskim funkcjonuje pojęcie *local bibliography*, które łączy się z bibliografią jakiejś przestrzeni geograficznej, niezależnie od jej wielkości i kategorii w podziale administracyjnym (Gałczyńska, 1991, s. 179), podobnie jak *bibliographie locale* w Belgii i *localbibliografii* w Danii. W piśmiennictwie niemieckim bibliografie lokalne na ogół charakteryzowane są jako *Regionalbibliographie* (Syré, 2000, s. 224-225; Syré, Wiesenmüller, hrsg. 2006), ale można też spotkać określenia *Ortskundliche* („miejscowościoznawcze”) – *Orstbibliographie* (Gałczyńska, 1984, s. 22) i *Localbibliographie* (Bałajewska-Miglus, Berg, 2006, s. 156; Żbikowska-Migoń, 1999, s. 10).

Z kolei w terminologii i w praktyce bibliograficznej rosyjskiej (wcześniej radzieckiej) funkcjonowały pojęcia *krajevedčeskaâ bibliografiâ*, określane też jako *bibliografiâ mestnoj pečati* lub *mestnaâ bibliografiâ* – oznaczała bibliografię

regionalną/lokalną przedmiotową i *krajevaâ bibliografiâ* – odpowiadała bibliografii regionalnej/lokalnej podmiotowej, albo obejmowała oba znaczenia łącznie (Šamurin, 1958, s. 137-138; Simon, 1968, s. 84-88; Źbikowska-Migoń, 1999, s. 10). Od lat 70. XX w. odchodzi się w Rosji od stosowania powyższych terminów na rzecz terminu *regional'naâ bibliografiâ*⁴ (Semenova, 1993, s. 82-84).

KSZTAŁTOWANIE SIĘ POJĘCIA BIBLIOGRAFIA LOKALNA W POLSCE DO ROKU 1989

Również w Polsce mamy do czynienia z sytuacją, w której na określenie bibliografii lokalnej funkcjonują różne określenia. Rozbieżność między znormalizowaną terminologią a żywym językiem – dla zestawień wykazujących publikacje związane z daną miejscowością – występuje nie tylko w potocznym użyciu, ale i w praktyce środowisk polskich bibliografów i bibliotekarzy. Kwestia ujednoczenia rozumienia i właściwego użycia terminu „bibliografia lokalna” ma niebagatelne znaczenie dla ścisłości wyrażania myśli i w związku z tym dla adekwatności porozumiewania się.

Wzmianki o bibliografiach lokalnych znajdujemy w polskich wydawnictwach encyklopedycznych wydanych już na przełomie XIX i XX w. Bibliografii tego rodzaju określano jako spisy wydawnictw pewnej miejscowości bądź miejsca (*S. Orgelbranda encyklopedia...* T. 2, 1898, s. 428; *Wielka encyklopedia ...*, T. 35, 1904, s. 82).

Termin „bibliografia lokalna” pojawił się w polskim piśmiennictwie bibliologicznym prawdopodobnie na początku XX w. Wyrazu tego użył Kazimierz Kaczmarczyk we wstępie do *Bibliografii Krakowa za rok 1912* ogłoszonej w „Roczniku Krakowskim” w 1913 r. (K. Kaczmarczyk, 1912, s. 207). Pojęcie bibliografii lokalnej utożsamiał on z bibliografią związaną z daną miejscowością. Jak dalece takie określenie było nowością, dowodzi fakt, że zarówno w *Przeglądzie bibliografii polskiej* (Warszawa, 1919) Jana Muszkowskiego, jak i w dwa lata później wydanej *Bibliografii bibliografii polskiej* (Lwów, 1921) Wiktora Hahna terminu „bibliografia lokalna” nie spotykamy, co znaczy, że tych opracowań nie wyróżniano w jakiś specjalny sposób, ponieważ nie istniało pojęcie bibliografii lokalnej jako odrębnego typu bibliografii specjalnej. Obaj autorzy potraktowali spisy bibliograficzne ograniczone do jednej miejscowości jako bibliografię dzielnicową, gdyż pojęcie bibliografii regionalnej też nie było jeszcze wykształcone. Termin „bibliografia dzielnicowa” jeszcze przez pewien czas utrzyma się, występując w spisach bibliograficznych i piśmiennictwie bibliologicznym, obok terminu „bibliografia regionalna”.

⁴ Norma GOST 16448-70 *Sistema informacionno-bibliografičeskoj dokumentacii. Terminy i opriedeleniâ*, obowiązywała od 1971 r., a następnie jej nowelizacja GOST 7.0-77, od 1978 r.

W okresie międzywojennym bibliografię lokalną przeważnie utożsamiano z bibliografią regionalną, dzielnicową, tym samym granice między tym, co regionalne a tym, co lokalne nie funkcjonowały. Dla Czesława Gutrego bibliografia regionalna była zjawiskiem podmiotowo-przedmiotowym, związanym z określonym terytorium, przy założeniu, iż terytorium to jest dowolnie wielkie, może nim być nawet cały kraj (Gutry, 1929). Bibliografia regionalna nie schodziła z listy tematów poruszanych na zjazdach bibliotekarzy polskich (1929, 1932, 1936). Nie przyczyniły się one jednak do postępu na niwie teorii bibliografii mniejszych niż państwo. Na Czwartym Zjeździe Bibliotekarzy Polskich (Warszawa, 1936) Stefan Burchardt, autor referatu *Bibliografia regionalna*, wyraził tylko dość powszechny pogląd, że bibliografia lokalna jest bibliografią regionalną: „Bibliografia regionalna grupuje pozycje, odnoszące się treściowo do danej dzielnicy historycznej, dzielnicy etnograficznej, jednostki administracyjnej, miejscowości [podkreślenie aut.], instytucji lokalnej, zabytków itp., np. Małopolska, Pomorze, woj. nowogródzkie, Zakopane. Bibliografia regionalna może być: ogólna lub specjalna; drukarska (np. druków wileńskich), wydawnicza (np. druków wydanych w Wilnie) lub przedmiotowa (druków o Wilnie); retrospektywna lub bieżąca; książek, ulotek, treści czasopism lub tytułów czasopism...” (Burhardt, 1936, s. 285). Skrajnie odmienne podejście do interesującego nas terminu na Zjeździe zaprezentowała Regina Danysz-Fleszarowa. Jako geograf z wykształcenia opowiedziała się przeciw używaniu terminu „bibliografia regionalna” na oznaczenie bibliografii druków danego terenu czy też autorów, zamieszkujących jakieś terytorium ze względu na ściśle określone znaczenie terminu w naukach przyrodniczych. Na to miejsce zaproponowała nazwę dzielnicowej lub lokalnej bibliografii (Danysz-Fleszarowa, 1936, s. 39). Propozycja ta przeszła bez echa.

Sprawy bibliografii regionalnej teoretycznie rozważała Maria Głowińska (Głowińska, 1930, s. 404-414), wyodrębniając cztery jej rodzaje: 1) bibliografię drukarską, w której kryterium doboru materiałów stanowi miejsce druku, 2) bibliografię wydawniczą – siedziba wydawcy, 3) bibliografię autorską – osoba autora, i wreszcie 4) bibliografię przedmiotową, w której o doborze decyduje przedmiot opisywany, w naszym przypadku region lub miejscowość na terenie regionu. Jednakże za optymalną uważała taką czteroprzymiotnikową odmianę bibliografii regionalnej, gdyż jedynie pod takimi warunkami może ona orientować w stanie kultury umysłowej danego obszaru, tj. regionu lub miejscowości (Głowińska, 1930, s. 407-409).

Znamienny jest jednak fakt, że od lat 30. ubiegłego wieku termin „bibliografia lokalna” zaczął pojawiać się częściej w piśmiennictwie bibliologicznym. Posłużył się nim Rudolf Kotula (Kotula, 1928, s. VI), Michał Brensztejn (Brensztejn, 1930, s. 50), a także Waław Olszewicz (Olszewicz, 1936, s. 75). Równocześnie coraz wyraźniej występują reakcje, zmierza-

jące do uściślenia i zróżnicowania pojęć „bibliografia regionalna” i „bibliografia lokalna”. Pierwszy krok w tym kierunku uczyniła praktyka bibliograficzna. Już w 1931 r. w drugim roczniku „Bibliografia Bibliografii, Bibliotekarstwa i Bibliofilstwa za rok 1930” wprowadziła termin „bibliografia lokalna” tworząc odrębny dla niej dział noszący nazwę: *Bibliografia regionalna i lokalna*, co dowodzi, że w tym okresie istniało już pojęcie bibliografii lokalnej jako odrębnego typu bibliografii specjalnej. Nazwa ta przyjęła się i utrzymała w kolejnych rocznikach bibliografii, zamykającej się na zestawieniu za dwulecie 1935-1936.

Pojawiały się także pierwsze próby zdefiniowania bibliografii lokalnej i wykazania różnic między bibliografią lokalną i bibliografią regionalną. W artykule stanowiącym pokłosie Czwartego Zjazdu Bibliotekarzy Polskich W. Olszewicz pisał: „Podczas gdy dość obfitą mamy bibliografię lokalną w znaczeniu zestawienia druków pochodzących z jednej miejscowości [...] bibliografia regionalna, pojęta jako zestawienie druków z większego terytorium, słabe ma u nas tradycje” (Olszewicz, 1936, s. 75-76). Pogląd ten ustalony już w zakresie praktyki bibliograficznej, teraz oświetlony został na płaszczyźnie teoretycznej. Bibliografia lokalna była w koncepcji Olszewicza bibliografią podmiotową, tzn. rejestrującą druki wydrukowane na terenie danej miejscowości, bibliografią przedmiotową, wykazującą druki dotyczące danej miejscowości oraz bibliografią mieszaną, czyli podmiotowo-przedmiotową. Rozstrzygnięcia teoretyczne i terminologiczne Olszewicza należy uznać za ważne wydarzenie. Był to pierwszy konkretny krok zmierzający do zerwania z utożsamianiem bibliografii lokalnej z bibliografią regionalną. Trwałym wkładem autora jest uściślenie i zróżnicowanie obu tych pojęć. Rozważania Olszewicza przeszły bez echa.

Wyrazicielem wspomnianych tendencji stał się również Stefan Vrtel-Wierczyński dając temu wyraz w fundamentalnej pracy *Teoria bibliografii w zarysie*, która choć wydana w 1951 r., ale napisana w okresie okupacji, należy *de facto* do okresu międzywojennego. Omawiając poszczególne rodzaje bibliografii, definiuje on także termin „bibliografia lokalna” jako bibliografię „dotyczące pewnych określonych miejscowości”, przy czym nie wprowadza rozróżnienia na bibliografię podmiotową i przedmiotową (S. Vrtel-Wierczyński, 1951, s. 224).

Okres międzywojenny, kiedy podjęto na dość dużą skalę rejestrację bibliograficzną piśmiennictwa związanego z terytoriami mniejszymi niż państwo w sposób podmiotowy i przedmiotowy, przyniósł pewne ustalenia definicyjne, propozycje terminologiczne i wskazówki praktyczne dotyczące bibliografii lokalnej. Stanowiły one podstawę oraz punkt wyjścia dla przyszłych prac teoretycznych.

Po II wojnie światowej bibliografia związana z miejscowością była powszechnie traktowana jako jeden z rodzajów bibliografii specjalnej. Jednak,

jak pokazuje piśmiennictwo fachowe, nie wszyscy byli skłonni do zaakceptowania terminu „bibliografia lokalna”. Na oznaczenie tego rodzaju opracowań często używano określenia „bibliografia miejscowości” (J. Grycz, 1947, s. 4, cyt. za Hleb-Koszańska, 1949, s. 25) lub „bibliografia miasta” (W. Hahn, 1949, s. 436). Również niektórzy badacze traktowali – i traktują nadal – bibliografię lokalną w szerokim ujęciu, czyli jako bibliografię regionalną (J. Korpała, 1969; A. Żbikowska-Migoń, 1994). Z pewnością bierze się to stąd, że te dwa typy bibliografii mają wiele cech wspólnych. Toteż zwykle omawiane są łącznie. Nie wydaje się natomiast słuszny pogląd, że bibliografia lokalna jest odmianą bibliografii regionalnej (J. Sadowska, 2011, s. 450). Pozostaje on w sprzeczności z przyjętą u nas systematyką bibliograficzną, według której bibliografia lokalna stanowi odrębny rodzaj bibliografii specjalnej. Trzeba wyraźnie zaznaczyć, że mimo bliskiego pokrewieństwa bibliografii regionalnej i bibliografii lokalnej, jest jedna ważna różnica – dotycząca wielkości obszaru, z którym są związane. Konsekwencje wielkości obszaru, do którego odnoszą się oba te rodzaje bibliografii, są tak daleko idące (choćby na poziomie pełnionych funkcji i zadań, a także metodyki opracowania), iż warto wydzielić pojęcie zarówno bibliografii regionalnej, jak i bibliografii lokalnej.

Do upowszechnienia terminu „bibliografia lokalna” w środowisku bibliograficznym i bibliotekarskim przyczyniły się publikacje Państwowego Instytutu Książki (1948-1949), a od 1949 r. Instytutu Bibliograficznego Biblioteki Narodowej. W bieżącej „Bibliografii Bibliografii i Nauki o Książce” już w zeszycie eksperymentalnym, wydanym w 1947 r., wprowadzono termin „bibliografia lokalna”. Dział rejestrujący bibliografie terytoriów mniejszych niż państwo przejęty został z przedwojennej bibliografii bibliologicznej w takim samym sformułowaniu *Bibliografia regionalna i lokalna* (od r. 1949 r. – *Bibliografia krajoznawcza, regionalna i lokalna*), od r. 1971 *Bibliografie krajoznawcze, regionalne i lokalne*, a od 1973 r. *Bibliografie krajoznawcze, regionalne i lokalne oraz grup etnicznych*). Dwa lata później ukazała się praca Heleny Hleb-Koszańskiej *Kompozycja bibliografii specjalnej*, w której we wstępie zostały wprowadzone i zdefiniowane, po raz pierwszy w piśmiennictwie polskim, podstawowe terminy bibliograficzne, w tym z interesującego nas zakresu, oraz zaprezentowana koncepcja typologii bibliografii. Hleb-Koszańska zaznaczyła, że „kraj, region jako zakres decydują o powstaniu bibliografii regionalnych, miejscowość – lokalnych” (Hleb-Koszańska, 1949, s. 27-28). Zaproponowana przez nią klasyfikacja spisów bibliograficznych wśród bibliografii specjalnych wyróżniała także bibliografię lokalną jako odrębny typ. Klasyfikacja ta, nabierając z czasem większej klarowności, w swych podstawach pozostała niezmienną. Powołując się na ustalenia przedwojenne, wyróżniła trzy odmiany bibliografii mniejszych niż państwo: bibliografię podmiotową, przedmiotową i mieszaną. Rok później Adam Łysakowski opublikował fundamentalny

artykuł *Określenie bibliografii*, w którym omówił przedmiot i zadania bibliografii na tle nauki o książce, niestety, nie zajął się typologią spisów bibliograficznych (Łysakowski, 1950). Nie definiuje więc również bibliografii lokalnej. Definicję taką dała natomiast w 1954 r. Maria Dembowska w słowniku *Terminologia bibliograficzna*. Określiła bibliografię lokalną jako „spis bibliograficzny rejestrujący: 1. dokumenty wytworzone (wydane, wydrukowane) w danej miejscowości lub wytworzone przez autorów pochodzących z danej miejscowości (bibliografia lokalna podmiotowa), 2. dokumenty, których treść dotyczy danej miejscowości (bibliografia przedmiotowa), 3. dokumenty obu wymienionych kategorii” (Dembowska, 1954, s. 163). Fakt uwzględnienia terminu bibliografia lokalna w *Terminologii* uprawomocnił jego byt w polskim słownictwie fachowym. Termin ten ustala się i występuje konsekwentnie już we wszystkich przeglądach bibliograficznych ujmujących spisy według ich rodzajów. Nic dziwnego, że pojawił się on również w wydaniu drugim *Bibliografii bibliografii polskich* W. Hahna (Warszawa, 1956).

Konstatacje teoretyczne Dembowskiej, dotyczące bibliografii lokalnej, znalazły powszechną akceptację. W wydanym rok później *Podręcznym słowniku bibliotekarza* Heleny Więckowskiej i Hanny Pliszczyńskiej (Warszawa, 1955) bibliografia lokalna otrzymała status odrębnego hasła wraz z odpowiednikami zagranicznymi (*a. local bibliography; f. bibliographie lokale; n. Ortsbibliographie; r. mestnaja bibliografija*). Definicja bibliografii lokalnej w *Słowniku* brzmi: „Bibliografia obejmująca całokształt produkcji wydawniczej określonej miejscowości, najczęściej z dodaniem piśmiennictwa, dotyczącego danej miejscowości, np. bibliografia Torunia (i o Toruniu)” (Więckowska, Pliszczyńska, 1955, s. 35). Nieścisłość tej definicji jest wyraźna już na pierwszy rzut oka. Zakres terminu bibliografia lokalna ograniczono zasadniczo do bibliografii podmiotowo-przedmiotowej, będącej jedną z odmian bibliografii lokalnej, która – co ciekawe – w praktyce bibliograficznej występuje incydentalnie, nie zaś do bibliografii lokalnej w ogóle. Nie wymieniono natomiast cechy najistotniejszej dla tego rodzaju bibliografii, mianowicie, że ogranicza się ona do dokumentów powstałych, tj. wydanych lub wydrukowanych, na terenie miejscowości bez względu na treść lub rejestruje jedynie dokumenty treścią związane z miejscowością. Warto zauważyć, że definicję bibliografii regionalnej sformułowano poprawnie, choć to przecież ten sam rodzaj bibliografii z tym, że bibliografia lokalna dotyczy określonej miejscowości, a bibliografia regionalna – większej jednostki terytorialnej (regionu lub dzielnicy). W *Słowniku* nie wprowadzono w hasła „bibliografia lokalna” rozróżnienia na bibliografię podmiotową i przedmiotową, lecz zamieszczono odrębne hasła dla terminów „bibliografia podmiotowa i bibliografia przedmiotowa”, od których nie ma zresztą odsyłacza do pozycji dotyczącej bibliografii lokalnej (Dembowska, 1957, s. 30).

Pod koniec lat 50. XX w. swoje stanowisko w sprawie pojęcia „bibliografia lokalna” i jej miejsca w typologii bibliografii określił i zaprezentował Instytut Bibliograficzny. Rozważania nad tym zagadnieniem ponownie podjęła M. Dembowska. W rozdziale *Bibliografia*, zamieszczonym w wydawnictwie zbiorowym *Bibliotekarstwo naukowe* (1956), ponownie zdefiniowała pojęcie bibliografii lokalnej, które nie odbiegało od sformułowania przyjętego przez nią w *Terminologii* (Dembowska, 1956, s. 72-73). Dokonała również systematyki bibliografii, dzieląc bibliografię specjalne na dwa główne podzbiory: bibliografie wydawniczo-formalne i bibliografie treściowe. Do tych pierwszych zaliczyła m.in. bibliografie lokalne podmiotowe, do drugich bibliografie lokalne przedmiotowe, które wespół z bibliografią regionalną przedmiotową i bibliografią zagadnień ogólnych, tworzą bibliografie zagadnień. Klasyfikacja ta w swych podstawach nie została zmieniona. Założenia teoretyczne i ustalenia terminologiczne autorka przedstawiła ponownie w podręczniku metodycznym *Bibliografia. Poradnik dla autorów bibliografii specjalnych* (1960) i w drugim jego wydaniu *Metodyka bibliograficzna. Poradnik dla autorów bibliografii specjalnych* (1963). Warto nadmienić, że nowością w polskim piśmiennictwie fachowym było zamieszczenie, w obu wydaniach podręcznika, rozdziału omawiającego specyfikę metodyki sporządzania bibliografii regionalnej i lokalnej. Omawiając problemy metodyczne obu typów bibliografii autorki powyższego rozdziału przy okazji doprecyzowały pojęcie bibliografii lokalnej. Anna Zajewska skonkretyzowała zakres terytorialny (obszar) tego typu bibliografii pisząc: „Mianem miejscowości określa się takie jednostki terytorialne jak miasto, miasteczko czy nawet wieś” (Zajewska, 1960, s. 244); według niektórych badaczy bibliografia lokalna zasięgiem geograficznym obejmuje miasto i jego najbliższe okolice (Ślōdkowska, 1965, s. 12). Z kolei Barbara Eychlerowa uściśliła pojęcie bibliografii regionalnej/lokalnej przedmiotowej przez wskazanie jej zasięgu terytorialnego, a mianowicie, że bibliografia ta rejestruje publikacje o danym regionie/mieście bez względu na miejsce wydania (Eychler, 1963, s. 293).

Ustalenia teoretyczne i terminologiczne Instytutu Bibliograficznego przyczyniły się w kręgu bibliografów do uściślenia, ujednoczenia oraz spopularyzowania terminu i pojęcia „bibliografia lokalna”. Wystarczy porównać terminologię używaną przez autorów na początku lat 50. XX w. z terminologią stosowaną później w podręcznikach i skryptach dla studentów, rozprawach, artykułach, przedmowach do bibliografii i recenzjach. Autorytatywne źródła takie, jak *Encyklopedia wiedzy o książce* (Wrocław, 1971), *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego* (Wrocław, 1976), *Słownik terminologiczny informacji naukowej* (Wrocław, 1979) posługują się pojęciem bibliografii lokalnej jako podmiotu lub przedmiotu rejestrowanych publikacji związanych z jedną miejscowością.

TERMIN BIBLIOGRAFIA LOKALNA PO 1989 R.

W 1978 r. odbyła się w Warszawie Trzecia Ogólnokrajowa Narada Bibliografów, podczas której C. Z. Gałczyńska przedstawiła nową koncepcję bibliografii terytoriów mniejszych niż państwo w kontekście realizacji systemu SINTO (Gałczyńska, 1980, s. 148-182; zob. też Sadowska, 2006, s. 41-42). Autorka zaproponowała również, aby w miejsce stosowanych dotychczas terminów „bibliografia regionalna” i „bibliografia lokalna” wprowadzić termin „bibliografia terytorialna”. Termin ten został usankcjonowany normą bibliograficzną w 1989 r.⁵ Termin „bibliografia terytorialna” obejmuje swoim znaczeniem bibliografię dawniej określane mianem bibliografii regionalnych i lokalnych. Rozróznilo przy tym bibliografię terytorialną podmiotową i bibliografię terytorialną przedmiotową. Natomiast bibliografia regionalna zdefiniowana została jako „bibliografia ogólna o zasięgu terytorialnym obejmującym obszar większy niż państwo, który ze względu na swoje cechy geograficzne, językowe, gospodarcze i polityczne uznawany jest za region”. O przyjęciu takiego rozwiązania zdecydowało – jak pisze Alina Grochowska – umacniające się we współczesnym języku nowe rozumienie terminu „region” (Grochowska, 1991, s. 152-153). Zmiana podejścia do bibliografii regionalnej budziła – i budzi nadal – zastrzeżenia i na ogół jest krytykowana (Żbikowska-Migoń, 1999, s. 11; Sadowska, 2011, s. 463-464). Z normy całkowicie został wyeliminowany termin „bibliografia lokalna”, jako pozostający poza jej zakresem.

Konsekwencją nowych ustaleń terminologicznych była zmiana, od rocznika 1991, nazwy działu rejestrującego spisy w „Bibliografii Bibliografii Polskich” i „Polskiej Bibliografii Bibliologicznej”, wydawanych przez Instytut Bibliograficzny. W miejsce dotychczasowego działu *Bibliografie krajoznawcze, regionalne i lokalne oraz grup etnicznych* pojawiał się dział *Bibliografie terytorialne oraz grup etnicznych*. Zmiany terminologiczne uwzględnione zostały w podręczniku dla studentów *Bibliografia. Metodyka i organizacja* (Warszawa, 2000), w którym wspomniano o zamęcie terminologicznym wywołanym wprowadzeniem nowej terminologii (Żmigrodzki, red. 2000, s. 41-42). Należy jednak zauważyć, że termin „bibliografia lokalna” występuje w indeksie przedmiotowym zamieszczonym na końcu podręcznika.

Choć termin „bibliografia lokalna” formalnie od tego czasu nie istnieje, bowiem zastępuje go termin „bibliografia terytorialna”, to jednak w powszechnym odbiorze zmiana ta nie została zaakceptowana. Nowe ustalenia terminologiczne nie miały bezpośredniego wpływu na praktykę i nie

⁵ PN-89/N-01225 *Bibliotekarstwo i bibliografia. Rodzaje i części składowe bibliografii. Terminologia*. Warszawa 1990 (por. A. Grochowska, 1991, s. 152-153).

przyniosły radykalnych zmian w piśmiennictwie bibliologicznym. W powszechnym użyciu stosowane było – i jest nadal – określenie „bibliografia lokalna” na oznaczenie bibliografii związanej z daną miejscowością. Wystarczy przejrzeć rozprawy, artykuły, recenzje oraz przedmowy do spisów bibliograficznych, aby przekonać się o skali tego zjawiska. Obecność i wartość odpowiednich haseł w wydanych ostatnio słownikach terminologicznych z zakresu księgo- i bibliotekoznawstwa oraz informacji naukowej potwierdza ten stan.

Pojęcie bibliografii lokalnej występuje jako odrębne hasło w *Podręcznym słowniku bibliotekarza* wydanym w 2011 r.⁶ Bibliografia lokalna określona jest jako „bibliografia rejestrująca dokumenty wydane w jednej miejscowości (b. l. podmiotowa) lub rejestrująca piśmiennictwo o jednej miejscowości, niezależnie od miejsca publikacji (b. l. przedmiotowa)” (*Podręczny słownik...* 2011, s. 33). Szkoda, że *Słownik* i tym razem nie dał ścisłej definicji. Nie wspomniano bowiem, że bibliografia lokalna to również bibliografia prac autorów pochodzących z danej miejscowości, oraz że bibliografia lokalna może mieć charakter mieszany (podmiotowo-przedmiotowy), tzn. rejestrować publikacje wydane na terenie danej miejscowości i piśmiennictwo o niej. Hasło zaopatrzone zostało w odsyłacze porównawcze (*Zt. Bibliografia podmiotowa, Bibliografia przedmiotowa, Bibliografia regionalna*), oraz ekwiwalenty obcojęzyczne, podobnie jak w *Podręcznym słowniku bibliotekarza* z 1955 r. (*a. local bibliography; f. bibliographie lokale; n. Ortsbibliographie; r. regionalnaja bibliografija, mestnaja bibliografija*). Precyzyjną definicję bibliografii lokalnej podaje *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych* w opracowaniu Bożenny Bojar (Warszawa, 2002). Termin bibliografia lokalna objaśniono jako „bibliografia specjalna zawierające informacje o dokumentach wydanych na terenie danej miejscowości, stworzonych przez autorów z niej pochodzących (BIBLIOGRAFIA LOKALNA PODMIOTOWA) i/lub dokumentach o danej miejscowości (BIBLIOGRAFIA LOKALNA PRZEDMIOTOWA). Bibliografia lokalna może mieć też charakter mieszany, podmiotowo-przedmiotowy” (Bojar, oprac., 2002, s. 30), co wyczerpuje zakres znaczeniowy słowa bibliografia lokalna. Definicję objaśniono przykładami, które, niestety, zostały niefortunnie dobrane. Hasło zaopatrzone zostało w odsyłacz porównawczy *Por. bibliografia regionalna*. Do hasła mamy w *Słowniku* odsyłacz od bibliografii lokalnej podmiotowej i bibliografii lokalnej przedmiotowej, ponieważ nie ma odrębnych haseł dla bibliografii przedmiotowej i bibliografii podmiotowej. Nie ma natomiast odsyłacza do hasła „Bibliografia lokalna” od hasła „Bibliografia terytorialna”.

⁶ *Podręczny słownik bibliotekarza* nawiązuje do publikacji Heleny Więckowskiej i Hanny Pliszczyńskiej pod tym samym tytułem. Podobnie, jak jego poprzednik sprzed ponad półwiecza, słownik opracowany został przez pracowników naukowych Uniwersytetu Łódzkiego. Prace nad nim koordynowała Hanna Tadeusiewicz, współpracownica Heleny Więckowskiej.

Przyczyn niedostatecznej recepcji terminu „bibliografia terytorialna” w literaturze fachowej należy upatrywać nie tylko w przywiązaniu środowiska bibliologów do terminu „bibliografia lokalna”, w tradycjach i dawnych przyzwyczajeniach, ale przede wszystkim w nie do końca przyjętej terminologii. Terminy wieloznaczne, a takim jest właśnie określenie „bibliografia terytorialna”, są niewygodne w użyciu i nastęrczają trudności w posługiwaniu się nimi. Termin powinien być możliwie krótki, zawierający niezbędną liczbę określeń pojęcia, a zwłaszcza oddawać istotę opisywanego zjawiska. Wszystkie te kryteria spełnia termin „bibliografia lokalna”, który jest terminem jednoznacznym, zwięzłym oraz posiada odpowiedniki obcojęzyczne, czego nie można powiedzieć o nazwie „bibliografia terytorialna”.

Wydaje się, że powrót do zakorzenionego w polskiej tradycji bibliograficznej terminu „bibliografia lokalna” na określenie spisu bibliograficznego związanego z jedną miejscowością byłby najlepszym rozwiązaniem. Nie pozostaje zatem nic innego, jak przyłączyć się do apelu środowiska bibliologów o przywrócenie terminu „bibliografia regionalna” w dawnym znaczeniu (Żbikowska-Migoń, 1999, s. 11; Sadowska, 2011, s. 464) i postulować to samo dla terminu „bibliografia lokalna”.

BIBLIOGRAFIA

- Bagłajewska-Miglus, Ewa; Berg, Rainer (2006). *Polnisch Wörterbuch für Bibliotheken Deutsch-Polnisch. Polnisch-Deutsch*. Wiesbaden: O. Harrassowitz.
- Balsamo, Luigi (1990). *Bibliography. History of tradition*. Berkeley: Bernard M. Rosenthal, Inc.
- Besterman, Theodore (1950). *Le débuts de la bibliographie méthodique*. Ed. 3. Paris.
- Biernacka, Maria, Magdalena (1989). *Wykłady Karola Estreichera w Szkole Głównej w Warszawie 1865-1868. Studium bibliologiczne*. Warszawa: Biblioteka Narodowa.
- Bojar, Bożenna oprac. (2002). *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*. Warszawa: Wydaw. SBP.
- Brensztejn, Michał (1930). *Adam-Honory Kirkor. Wydawca, redaktor i właściciel drukarni w Wilnie od roku 1834 do 1867*. Wilno: Druk. „Lux”.
- Burchardt, Stefan (1936). Bibliografia regionalna. W: *IV Zjazd Bibliotekarzy Polskich w Warszawie dnia 31 maja – 2 czerwca 1936 roku. Referaty*. Kraków: Nakł. „Przeglądu Bibliotecznego”, s. 285-299.
- Danysz-Fleszarowa, Regina (1936). [Głos w dyskusji]. W: *IV Zjazd Bibliotekarzy Polskich w Warszawie dnia 31 maja – 2 czerwca 1936 roku. Protokoły*. Kraków: Nakł. „Przeglądu Bibliotecznego”, s. 39.
- Dembowska, Maria (1954). Terminologia bibliograficzna. *Biuletyn Instytutu Bibliograficznego* T. 4, nr 5, s. 161-172.
- Dembowska, Maria (1956). Bibliografia. W: *Bibliotekarstwo naukowe z uwzględnieniem dokumentacji naukowo-technicznej*. Praca zbior. zapoczątkowana pod red. A. Łysakowskiego. Warszawa: PWN, s. 58-86.
- Dembowska, Maria (1957). Z myślą o nowym wydaniu słownika bibliotekarza. *Przegląd Biblioteczny* R. 25, z. 1, s. 24-42.

- Eychler, Barbara (1963). Bibliografia regionalna i lokalna. W: *Metodyka bibliograficzna. Poradnik dla autorów bibliografii specjalnych*. Praca zbior. pod red. H. Hleb-Koszańskiej, M. Dembowskiej i H. Sawoniaka. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 291-312.
- Gałczyńska, Cecylia, Zofia (1980). O nową koncepcję bibliografii regionalnej w Polsce. W: *Trzecia Ogólnokrajowa Narada Bibliografów. Warszawa 5-7 VI 1978 r. Referaty i dyskusja*. Warszawa 1980, s. 148-182; 231-236.
- Gałczyńska, Cecylia, Zofia (1984). Bibliografia terytoriów mniejszych niż państwo w Niemieckiej Republice Demokratycznej. (Zagadnienia teoretyczne i organizacyjne). *Bibliotekarz Zachodniopomorski* R. 25, nr 1, s. 22-27.
- Gałczyńska, Cecylia, Zofia (1991). Polska bibliografia terytorialna. Zarys dziejów, teoria i organizacja. *Zeszyty Uniwersytetu Szczecińskiego* Nr 67. *Szczecińskie Prace Polonistyczne* Nr 3, s. 169-183.
- Głowińska, Maria (1930). O bibliografii regionalnej. *Przegląd Biblioteczny* R. 4, s. 405-411.
- Grochowska, Alina (1991). Normalizacja terminologii z zakresu bibliotekarstwa i bibliografii. *Przegląd Biblioteczny* z. 2, s. 147-155.
- Grycz, Józef (1947). Bibliografia, jej znaczenie i zadania. W: *Wskazówki dla prowadzących biblioteki sądowe i prokuratorskie*. Pod red. H. Handelsmanówny. Warszawa [maszynopis powielany].
- Gutry, Czesław (1929). *Projekt wydawnictwa bibliografii regionalnej*. Warszawa: [s.n].
- Hahn, Wiktor (1946). O potrzebach bibliografii polskiej. *Życie Nauki* T. 1, s. 431-438.
- Herden, Elżbieta (1997). Gelehrtes Sibirien, czyli o drukowanych XVIII-wiecznych bibliografiach śląskich. *Roczniki Biblioteczne* R. 41, z. 1-2, s. 43-72.
- Hleb-Koszańska, Helena (1949). Kompozycja bibliografii specjalnej. *Biuletyn Państwowego Instytutu Książki* T. 2, nr 3, s. 23-82.
- Kaczmarczyk, Kazimierz (1913). Bibliografia Krakowa za rok 1912. *Rocznik Krakowski* T. 15, s. 205-233 i odb. Kraków 1913.
- Korpała, Józef (1969). *Dzieje bibliografii w Polsce*. Warszawa: Wydaw. SBP.
- Kotula, Rudolf (1928). Wstęp. W: *Bibliografia polskich druków lwowskich XVI-XVIII w.* Lwów, s. V-VI.
- Kraszewski, Józef, Ignacy (1842). Bibliografia [druków wileńskich]. W: *Wilno od początków jego do roku 1750*. T. 4. Wilno: Druk A. Zawadzkiego, s. 315-365.
- Łysakowski, Adam (1950). Określenie bibliografii. *Biuletyn Instytutu Bibliograficznego* T. 3, nr 2, s. 15-43.
- Olszewicz, Waclaw (1936). Bibliografia regionalna. *Zaranie Śląskie* R. 12, z. 2, s. 73-76.
- Podręczny słownik bibliotekarza* (2011). Oprac. Grzegorz Czapnik, Zbigniew Gruszka przy współpr. Hanny Tadeusiewicz. Warszawa: Wydaw. SBP.
- S. Orgelbranda encyklopedia powszechna* (1898). T. 2, Warszawa.
- Sadowska, Jadwiga (2006). Bibliografia regionalna wobec zmian organizacyjno-technologicznych ostatniego piętnastolecia. *Notes Biblioteczny*, nr 2, s. 39-46.
- Sadowska, Jadwiga (2011). Polska bibliografia regionalna z perspektywy półwiecza. Koncepcje i realia. *Przegląd Biblioteczny* R. 79, z. 4, s. 449-466.
- Šamurin, Evgenij, I. (1958). *Słovar' knigovedčeskich terminov*. Moskva: Sovetskaâ Rossiâ.
- Sawoniak, Henryk (1971). *Rozwój i metodyka powszechnych narodowych bibliografii*. Warszawa: Biblioteka Narodowa.
- Semenova, Galina, G. (1993). *Problemy teorii specjal'noj bibliografii. Monografiâ*. Moskva: Kosmos.
- Simon, Konstatin, (1968). *Bibliografiâ. Osnovnye ponjatiâ i terminy*. Moskva.

- Słodkowska, Elżbieta (1965). Dwie bibliograficzne prace Mieczysława Bartniczaka. *[Pięć]* 5 Rzek R. 9, nr 1, s. 12, 16.
- Syré, Ludger (2000). Regionalbibliographie. W: *Lexikon des gesamten Buchwesens*. Bd. 6, Lfy H. 3: Rändeln – Reichsschrittungskammer. Stuttgart, s. 224-225.
- Syré, Ludger; Wiesenmüller, Heidrun, hrsg. (2006). *Die Regionalbibliographie im digitalen Zeitalter: Deutschland und seine Nachbarländer*. Frankfurt am Main: Klostermann.
- Vrtel-Wierczyński, Stefan (1951). *Teoria bibliografii w zarysie*. Wrocław: Wydaw. Zakładu Nar. Ossolińskich.
- Wielka encyklopedia powszechna ilustrowana* (1904). T. 35. Warszawa.
- Więckowska, Helena, Pliszczyńska, Halina (1955). *Podręczny słownik bibliotekarza*. Warszawa: PWN.
- Zajewska, Anna (1960). Bibliografia regionalna i lokalna. W: *Bibliografia. Poradnik metodyki bibliograficznej dla autorów bibliografii specjalnych*. Praca zbior. pod red. H. Hleb-Koszańskiej, M. Dembowskiej i H. Sawoniaka. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 244-249.
- Znajomski, Artur (2004). Wiktor Hahn jako bibliograf lubelski. W: *Lublin a książka*. Pod red. A. Krawczyka, E. Józefowicz-Wisińskiej. Lublin: Wydaw. UMCS, s. 609-623.
- Znajomski, Artur (2014). The state of local bibliographies in Poland after World War II. W: *Around the Book the Library and Information. The present state-challengers-prospects. Studies and Essays*. Ed. M. Juda, A. Has-Tokarz, R. Malesa. Lublin: Wydaw. UMCS, s. 283-304
- Żbikowska-Migoń, Anna (1995/1996). Gdańscy bibliografowie doby Oświecenia. *Libri Gedanenses* T. 13/14, s. 33-49.
- Żbikowska-Migoń, Anna (1999). Bibliografia regionalna – tradycje i perspektywy. W: *Narodowe i regionalne serwisy bibliograficzne. Materiały z ogólnopolskiej konferencji nt. „Automatyzacja serwisów bibliograficznych. Bibliografie regionalne, bibliografia narodowa. Stan prac i zamierzenia”*. Warszawa, 2-4 grudnia 1998. Red. J. Wołoszyn. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 7-17.
- Żmigrodzki, Zbigniew red. (2000). *Bibliografia. Metodyka i organizacja*. Warszawa: Wydaw. SBP.
- Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 8 czerwca 2015 r.*

ALICJA MATCZUK

Institute of Library and Information Science
Maria Curie-Skłodowska University in Lublin
e-mail: alicjamaczuk@tlen.pl

ARTUR ZNAJOMSKI

Institute of Library and Information Science
Maria Curie-Skłodowska University in Lublin
e-mail: artur.znajomski@poczta.umcs.lublin.pl

REGIONAL BIBLIOGRAPHY IN POLAND – THE DEFINITION AND THE CONCEPT

KEYWORDS: Regional bibliography. Terminology. Theory.

ABSTRACT: **Objective** – The authors discuss the development of the definition and the concept of regional bibliography in Poland. Subsequent stages of the concept development until 1989 are presented followed by the description of the change in approach after that year. **Research method** – The critical analysis of Polish and foreign literature in the field is used. **Results and conclusions** – The concept of „regional bibliography” appeared in Poland before World War I, became popular in the interwar period and was clearly defined after World War II. After 1989 it disappeared from Polish bibliography terminology replaced with “territorial bibliography”. The new concept has not been approved by most bibliography professionals and book studies specialists. The concept of “regional bibliography” should be revived in its traditional understanding.